

Jiří Kovařík

TRAFALGAR

Anatomie
námořní
bitvy

Miljaria

Jiří Kovařík

TRAFALGAR

Anatomie námořní bitvy

Nakladatelství Elka Press
Praha 2008

Text & Maps Copyright: © 2007 by Jiří Kovařík
Cover Copyright: © 2008 by Leonid Křížek
Czech Edition Copyright: © 2008 by Elka Press

ISBN 978-80-87057-05-6

Iloně, Kláře a Marcovi, kromě jiného za nezapomenutelnou prohlídku HMS Victory.

Poděkování patří (v abecedním pořadí) Leonidu Křížkovi za pomoc s anglickou námořní terminologií i odborné připomínky námořníka a překladatele, Karlu Ahmadu Rezníčkoví za důkladnou revizi textu, nesčetné opravy i mnohé doplňky a Charlottě Tiché za připomínky ohledně španělských reálií a překladu pasáží ze španělských knih.

OBSAH

Šestá rána, do srdce	6
I.	
MÝTUS O INVAZI	9
Křehký mír a nová válka s Brity	10
Vylodit se v Anglii!	18
Říkám, že nemohou přijít po moři!	32
Francouzi, Španělé a vysokoboké lodi	41
<i>Royal Navy</i> , vládkyně moří a oceánů	54
Nahlížím na výpravu flotily jako na téměř nemožnou...	60
Latouche a Nelson aneb hra myši s kočkou	66
Plán z 25. května a Latoucheho smrt	76
Admirál Villeneuve	83
II.	
PLAVBA K ANTILÁM	87
Plujte k Martiniku!	88
Napoleonův velkolepý plán	95
Nepřítel je na moři!	102
Kam zmizel Villeneuve?	115
Zničte kolonie a podpořte invazi!	121
Nelson se vrací	130
III.	
BITVA PATNÁCTI PROTI DVACETI	142
Barham versus Napoleon	143
Umožníte nám skoncovat s budoucností Anglie!	151
Věk plachet aneb taktika řadových lodí	157
Děla a muži	170
Bitva svedená v mlze	181
Vztek admirála Magona	192
Eskadra z Rochefortu aneb poslední pokus	198
Invaze nebude!	205
IV.	
NEPŘÍTEL V DOHLEDU!	211
Pro smilování, Bože, pošli nám lorda Nelsona	212
Jen plát mědi mezi námi a věčností	222
Vyplujte a bijte se!	232
Nepřítel má rozvinuté košovky!	239
Nelsonův dotek	249
Perný den kapitána Blackwooda	263

V.	
ANGLIE OČEKÁVÁ...	277
Připravit na bitvu!	278
Obrat Kombinovaného loďstva	287
Nelsonova modlitba	296
Otazníky nad útokem	303
Poslední signál	311
VI.	
CABO TRAFALGAR	321
Nepočínali jsme si vůbec špatně!	322
(HMS <i>Royal Sovereign</i> versus <i>Le Fougueux</i> a <i>Santa Ana</i>)	
Plujte skrz, k čertu! (HMS <i>Belleisle</i> a útok Collingwoodovy 1. divize)	328
Dost horko, aby to dlouho vydrželo!	338
(HMS <i>Victory</i> a útok Nelsonovy kolony)	
Tornádo střel (<i>Le Bucentaure</i> a <i>Santísima Trinidad</i> v britském sevření)	347
Legenda o muži, který zabil Nelsona (<i>Le Redoutable</i> versus HMS <i>Victory</i>)	358
Marný boj (HMS <i>Mars</i> , HMS <i>Téméraire</i> , <i>Le Pluton</i> a dobytí <i>Le Fougueux</i>)	370
Smrt admirála Magona (<i>L'Algésiras</i> versus HMS <i>Tonnant</i>)	375
Přísaha kapitána Churrucy (<i>San Juan Nepomuceno</i> v bitvě)	382
Gravinův únik a Alavova záchrana (<i>Príncipe de Asturias</i> , <i>Santa Ana</i> a lodě, které unikly do Cádiz)	389
Hořký konec (<i>L'Aigle</i> , <i>Bahama</i> , <i>Argonauta</i> , <i>Le Redoutable</i> , <i>Le Swiftsure</i> a <i>Le Berwick</i>)	399
Příliš pozdě! (<i>Le Formidable</i> , <i>Neptuno</i> , <i>Le Duguay-Trouin</i> a obrat Dumanoirova předvoje)	408
Do ohně! (<i>L'Intrépide</i> na pomoc Villeneuvevi)	415
Ohnivá tečka za bitvou (Výbuch <i>L'Achille</i>)	423
Smrt ve chvíli vítězství (HMS <i>Victory</i> a Nelsonovy poslední minuty)	430
VII.	
VÍTĚZOVÉ A PORAŽENÍ	435
Jak umírají lodě	436
Cosmaův nádherný výpad	450
Bitva u mysu Ortegál	460
Británie, vládní nad vlnami!	468
CO SE S NIMI STALO?	478
Lodě	478
Lidé	485
BIBLIOGRAFIE	490

Šestá rána, do srdce

Šťhlý a dosti vysoký muž, kterého našli v úterý ráno 22. dubna roku 1806 mrtvého ve skromném pokoji hostince *Hôtel de Patrie*, stojícího na ulici *des Foulons*, ležel na zádech v posteli, tratoliště krve na jeho hrudi i na prostěradle však jasně říkaly, že nezemřel přirozenou smrtí. Přivolaný lékař už jen ohledal tělo, na němž shledal celkem šest bodných ran. Pět bylo na hrudi a ze šesté, která konečně našla srdce, trčel jílec obyčejného stolního nože, jaký se používá při jídle ke krájení masa či chleba. Navzdory bolesti, již musel umírající v posledních okamžicích cítit, se na nyní už voskově žlutavě tváří rozhostil výraz vyrovnaného klidu.

Nezbylo než nad tělem zesnulého postát a minutu přemýšlet, jak zoufalý, statečný a ve svém úmyslu pevný musel být člověk, který takto dokázal zabít sám sebe. Neboť, i když se později říkalo leccos, ohledací protokol jednoznačně konstatoval sebevraždu, kterou dotvrzoval i mrtvým napsaný list na rozloučenou. Nebylo třeba víc a pátrat se nemuselo. Všichni chápali, k čemu i proč zde došlo.

Onen muž, jenž už měl padesátku za sebou, se v hostinci ubytoval před pěti dny, 17. dubna, a třebaže vycházel pramálo, celé město vědělo, kým je, z jakého důvodu tu přebývá i nač čeká. Připlul z Anglie, kde strávil téměř pět měsíců v Readingu v Berkshire jako zajatec na čestné slovo, spíše však významný a vznešený host Henryho Addingtona, *viscounta* Sidmoutha, před Williamem Pittem ministerského předsedy Velké Británie. V dubnu jej vyměnili za několik zajatých britských námořních kapitánů a on mohl zpět do Francie, nikdo se však nepodivil, že odplouvá s těžkým srdcem, převelice sklíčený a plný obav z budoucnosti. Přistál v Morlaix, kde se zdržel jen do té doby, než poslal do Paříže zprávu admirálu Decrèsovi, ministru námořnictva a svému příteli. Pak vyjel směrem na Paříž, v Rennes však vystoupil, jako kdyby ztratil odvahu stanout před Napoleonem I., kterého důvěrně znal ještě z dob, kdy byl císař Francouzů jen generálem a poté Prvním konzulem. Rozhodl se, že raději počká na odpověď od přítele Decrèse, čekal ale marně, do večera 21. dubna žádná nepřišla a ani nemohla, neboť ministr námořnictva na jeho zprávu odpovědět nehodlal. Tehdy, muselo to být pozdě v noci, napsal následující řádky:

„Má něžná přítelkyně, jak se s touto ranou vyrovnáš? Co dělat! Pláči víc nad Tebou než nad sebou. Je dokonáno, dospěl jsem k bodu, kdy je život břemenem a smrt povinností. Musím tu zemřít samotem, stížen císařovou klatbou, odvržen ministrem, který býval mým přítelem,

zavalen nesmírnou zodpovědností za katastrofu, kterou mi přičítají a jejíž osudovost mě zničila. Víím, že se nesetkáš se žádnou obhajobou mých činů. Proším Tě za prominutí, tisíckrát Tě o to prosím, je to však nutné a já k tomu směřuji ve stavu kruté beznaděje. Žij klidně a vezmi si na pomoc útěchu, již Ti skýtá víra. Doufám, že Ty v ní najdeš klid, který je mně odepřen. Sbohem, sbohem, osuš slzy příbuzným a všem, kterým bych mohl být drahý. Chci to skončit, dál už nemohu! Jaké štěstí, že nemám žádné dítě, které by muselo nést strašlivé dědictví a jemuž by bylo moje jméno k tíži. Ach, nebyl jsem zrozen pro takový úděl, nehledal jsem ho. Přiřkli mi jej, aniž jsem chtěl. Sbohem! Sbohem!“

Nahoru pod datum připsal nakonec adresu:

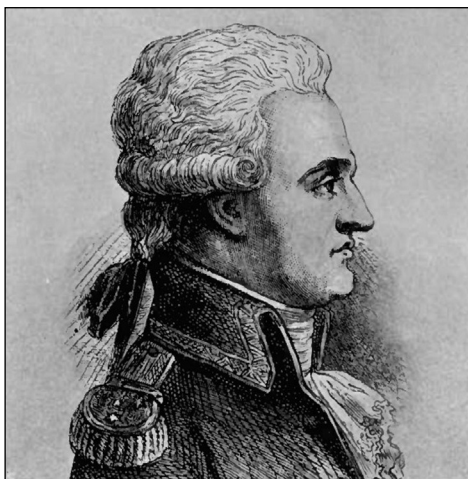
„Madame Villeneuveová, rozená Dantoinová, ve Velensole (Basse-Alpes).“

Pak list položil na stůl, usedl na lůžko, sáhl po noži, a než jej zasáhla bolest první bodné rány, prolétlo mu před očima posledních jeden a půl roku se všemi událostmi, které jej dovedly až sem. V prchavém záblesku viděl celou osudovou námořní kampaň roku 1805 od několikanásobného pokusu o vyplutí z Toulonu, přes zdouhovou plavbu do Karibského moře a boje, které tu svedl, až po návrat a námořní bitvu u mysu Finisterre. Rozhněvaná tvář císaře Napoleona se mu prolнула s tím, co následovalo, s plavbou do Cádizu, který vzápětí zablokovali Britové, s váháním, co dělat, a s obavami, zda on na vše stačí. Vzpomněl si na vyplutí, k němuž jej císař Francouzů doslova dohnal, i když už bylo zhola zbytečné. Pak už viděl jen obrysy mysu Trafalgar, dvě kolony Nelsonových řadových lodí plujících z návětrné strany ke francouzsko-španělské bitevní sestavě, dým a oheň z karonád na přídi HMS *Victory*, řev raněných, sténání umírajících na palubě své vlajkové *Le Bucentaure*, zvuk trhaného lanoví, praskot lámaných stěžňů, salvy baterií v lodních bocích, střelbu z mušket i to, jak zoufalství ustoupilo klidu, s nímž pak on sám podával kord britskému kapitánovi. Věděl, že splnil povinnost, byť se k tomu odhodlával velmi dlouho, a neposkrnil svoji čest ani stínem zbabělosti, třebaže mu to pak předhazovali. V boji se choval stejně rozhodně a statečně jako ve chvíli, kdy si onen nůž vrážel šestou ranou do srdce...

Pierre-Charles de Villeneuve, viceadmirál francouzského válečného loďstva a v námořní kampani roku 1805 vrchní velitel francouzsko-španělské *Flotte combinée*, Kombinovaného loďstva, byl pro císaře, jeho ministra námořnictva a řadu dalších vysoce postavených hodnostářů císařství mrtev dávno před tím, než skutečně dokonal, a takřka nikdo se neodhodlal podat pomocnou ruku či utěšit muže, jenž upadl do hluboké Napoleonovy nemilosti. Stal se ohavnou skvrnou na lesku císařských orlů, ověnčených před necelými pěti měsíci vavříny triumfálního vítězství u moravského Slavkova. Nikdo nechtěl nic mít

s mužem, kterému dával Napoleon hlavní vinu za porážku v námořní bitvě u Trafalgaru, v jejímž důsledku se stala Velká Británie svrchovanou vládkyní na všech mořích a oceánech.

Mrtvého zbývalo už jen pohřbít, což se učinilo rychle, v noci, takřka tajně a bez jakýchkoliv vojenských poct. Notář Gibert pak vzal dopis na rozloučenou, aby jej doručil vdově, a prefekt okrsku Ille-de-

Admirál Villeneuve

-Vilaine zaslal ministru policie Josephu Fouchému svazek o sedmdesáti devíti stranách, pokrytých rukopisem mrtvého admirála. Byl to zčásti admirálův deník, zčásti jeho zpráva o bitvě u Trafalgaru i o všem, co jí předcházelo a Fouché poslal objemný fascikl Decrèsovi. Ministr námořnictva jej přečetl, odložil *ad acta* mezi tajné dokumenty a o mrtvém se odvážil před Napoleonem zmínit až za dva roky...

Ona zpráva viceadmirála Villeneuvea byla o mnoho desetiletí později publikována stejně jako spousta dalších svědeckvých pamětníků z francouzské, britské i španělské strany. Spolu s detailními rozbory bitvy a celé námořní kampaně roku 1805, které napsala řada renomovaných námořních historiků, umožňuje vytvořit plastický obraz všech dramatických událostí a, pokud jde o bitvu u Trafalgaru, takřka její anatomii.

Trafalgar, největší a poslední vítězství Horatia Nelsona, je už po dvě století legendou, která nejednou překryla realitu a navíc úzce souvisí s jinými otázkami, především s chystanou Napoleonovou invazí do Anglie, již prý Villeneuvova neschopnost znemožnila. Je to téma, do něž stojí zato se ponořit, vyprávět je, ptát se, hledat odpovědi a při onom hledání dát slovo britským, francouzským i španělským námořníkům, důstojníkům a admirálům, kteří námořní kampaň roku 1805 i jednu z nejmonumentálnějších námořních bitev v historii lidstva zažili. Je to příběh, který v mnohém připomíná stejně dalekou plavbu, zakončenou zbytečnou a krvavou tragédií, k níž došlo o století později, bitvu u Cušimy...

I: MÝTUS O INVAZI

„Řemeslo, které vykonáváme, je příšerné. Úděl pozemních armád, jež vítězí, pokrývají se ctí a podnikají další ofenzívy, je tisíckrát sladší než náš. My jsme neustále ti slabší a musíme zpravidla coudnout, abychom zbytečně neohrozili síly, jež nám byly svěřeny.“

Admirál Ganteaume Prvnímu konzulovi Bonapartovi, 20. frimaire roku XII (12. 12. 1803).

Křehký mír a nová válka s Brity

V březnu roku 1802 se konečně zdálo, že téměř desetiletý konflikt mezi revoluční Francií a monarchistickou Evropou končí, neboť ve francouzském Amiensu zasedli zplnomocněnci Prvního konzula Napoleona Bonaparta a britského krále Jiřího III. k podpisu mírové smlouvy. Dospělo se k ní pozdě, namáhavě a více než třináct měsíců poté, co Francouzská republika uzavřela v Lunéville mír s císařem Svaté říše římské národa německého Františkem II., jenž byl současně českým i uherským králem.

Předchozí vítězství, dosažená Bonapartem v Itálii a Moreaem v Německu, potvrdila vojenskou převahu země galského kohouta nad celou protifrancouzskou koalicí a politicky i ekonomicky předznamenala její mocenskou převahu na kontinentě. Letité měření sil s koloniální a ostrovní Velkou Británií tak jednoznačně nevyznělo. Modrobíločervené prapory zvítězily nad anglickým svatojiřským křížem všude, kde se s ním na evropské půdě střetly (a nutno dodat, že těchto střetů nebylo mnoho), v zámoří ale utrpěly jen prohry, v jejichž důsledku zmizely z Egypta, Malty stejně jako z většiny menších ostrovů v Středomoří, Karibiku i Indickém oceánu. Zatímco v Lunéville uzavírala Bonapartova Francie mír jako neoddiskutovatelný vítěz, v Amiensu smlouvy podepisovali soupeři, jejichž zápas skončil nerozhodně. Zisky obou stran byly nevelké a mír se navíc kompenzoval vzájemnými ústupky, většinou na úkor jiných. Británie měla stáhnout své síly z Malty, Menorky, Elby, Francouzských Antil i z Egypta, získávala naopak Trinidad (předtím španělský) a Cejlon (dříve holandský). Potvrzovala francouzskou držbu Rakouského Nizozemí (pozdější Belgie), Porýní, Nizozemí a Savojska, měla ale stáhnout svoje síly ze sesterských republik, z Batavské, Helvetské, stejně jako ze satelitních republik v Itálii a z neapolských přístavů.

I když obě strany dohodu vítaly, už první měsíce po jejím podpisu ukázaly, že mírové soužití přináší Velké Británii problémy a těžkosti. Francouzské obchodní lodě, jimž se uvolnily moře i oceány, vypluly do všech stran a objem anglického exportu začal měsíc od měsíce klesat. Nebyl to dramatický pokles, v roce 1801 činil v objemu zboží 1 958 000 tun, o rok později 1 895 000 tun a roku 1803 už jen 1 789 000 tun, čísla ale varovala a potvrzovala, kterak francouzské komodity

zaplavují trhy ve Španělsku i Portugalsku, kde měli Britové do té doby monopolní postavení. Francie mohla teoreticky nabídnout Británii náhradní odbytiště, leč Bonaparte tomu kladl všemožné překážky. Ochrannářskou politikou a vysokými celními tarify totiž podporoval růst a rozkvět francouzských manufaktur, přičemž eliminoval anglické výrobky a produkty, jež byly bezesporu kvalitnější.

Něco podobného se britským obchodníkům líbilo čím dál méně a úřadující politiky i poslance Albionu zneklidňovalo pomýšlení, že by Velká Británie mohla ztratit vedoucí ekonomické postavení ve světě. Krom toho je (byť s tím mírová smlouva *de facto* souhlasila) popouzela francouzská rozpínavost v Evropě, zejména v italském Piemontu a ve Švýcarsku, což posloužilo v atmosféře zvolna se zhoršujících vzájemných vztahů jako záminka.

Diplomaticky se situace zhoršila poté, co ministerský předseda Addington jmenoval (ve snaze vyjít vstříc opozičním toryům) novým vyslancem v Paříži lorda Whitwortha, muže, o němž Bonaparte věděl, že byl nedávno zapleten do atentátu na ruského imperátora Pavla I., činu (11. března 1801), který překazil protianglicky zaměřenou francouzskou-ruskou spojeneckou smlouvu. Whitworth, skalní odpůrce amienského míru a člověk, o němž už současníci tvrdili, že je až patologicky frankofobní, pochopitelně posílal své vládě tendenčně přibarvené relace, jichž se s chutí chápal britský tisk.

Za těchto okolností byly vztahy obou velmocí stále napjatější a v rámci objektivitvy nutno říci, že se ani Bonaparte nechoval jako beránek. Sestavíme-li události podle dat, jejichž posloupnost je pro stanovené míry zodpovědnosti dosti důležitá, zjistíme, kterak Francie rozpínala křídla do světa:

Dne 16. června 1802 dostal generál Decaen jmenování generálním guvernérem francouzských enkláv v Indii (jichž už bylo jak šafránu) a v oblasti Ile-de-France (pozdějšího ostrova Mauritius). O čtyři dny později byl generál Cavainac jmenován komisařem obchodní správy v ománském Maskatu.

Dne 20. srpna se stal generál Victor guvernérem americké Louisiany, již Španělsko postoupilo Francii.

Dne 30. ledna 1803 bylo ve francouzském vládním listě *Moniteur* publikováno hlášení generála Sébastianiho, vyslaného Bonapartem k tureckým břehům, a v něm se jednoznačně mluvilo o nutnosti nové vojenské výpravy do Egypta, z něhož Britové před nedávnem Francouze vyhnali.

Dne 19. února se stal Bonaparte mediátorem Helvetské konfederace, čímž si Francie *de facto* podřídila Švýcarsko.

Dne 24. března byla císaři Františku II. tzv. říšskou deputací předložena konvence, v jejímž důsledku se od základů měnila struktura

Německa, a na habsburského panovníka zde zbyla koruna spíše titulární. Pod tlakem vládce Francie, jemuž krátkozrace sekundovaly Prusko i Rusko, se většina německých svobodných měst, církevních území a drobných knížectví dostávala do područí monarchů, jejichž vztah k Vídni byl velmi rezervovaný či dokonce nepřátelský. Bavorsko, Württembersko, Bádensko a další země se měly zanedlouho stát francouzskými spojenci...

Francie rozpínala křídla i do zámoří. Nelze nepřipomenout dnes už takřka zapomenutou Baudinovu expedici (byť vyplula už roku 1800) k jihoaustřalským břehům, které nazvala *Terre Napoléon*, Napoleonova země. K Saint-Domingue (nejen v republikánské terminologii zvanému Haiti) vyplula pod velením generála Leclerca d'Ostin roku 1802 pětadvacetitisícová vojenská expedice. V případě úspěchu (jenž se nedostavil) mohly být tyto síly použity i jinde v tzv. Západní Indii a Británii tedy mělo vskutku co zneklidňovat.

Nejobjektivnější asi bude konstatování, že si Francie (navzdory formálně republikánskému zřízení) a Británie počínaly jako imperiální velmoci, byť se obě oháněly slovy o svobodě, k čemuž dosazovaly, jak to bývá, nejrůznější adjektiva či substantiva. Francie, která trpěla britskou námořní převahou, mluvila halasně o svobodě moří, Británie, jež nelibě nesla, jak Bonaparte překresluje mapu Evropy, a postrádala na kontinent vliv, zase volala po volnosti národů a svobodných vládách či zemích, přičemž oběma stranám šlo jen o to, kdo koho ovládne. Dobrá vůle, pokud předtím existovala, se vytrácela, a *casus belli*, záminka k nové válce, se ani nemusela vymýšlet, neboť ji poskytla vzdálená Malta. Tento ostrov (či spíše shluk několika ostrovů), náležející po staletí rytířům Řádu svatého Jana Jeruzalémského, ovládl bez přílišné námahy roku 1798, při plavbě k břehům Egypta, Napoleon Bonaparte, tehdy ještě pouhý generál republiky a velitel tzv. *Armée d'Orient*. O dva roky později, po dlouhé blokadě a obléhání hlavního města, dobyli Maltu na nevelké francouzské posádce Britové, kteří však ji přislíbili v Amiensu článkem 10 mírové smlouvy vyklidit. Než by ji převzali zpět řádoví rytíři, měly, aby bylo vše komplikovanější, bezpečnost ostrova zajišťovat jednotky třetí velmoci, v tomto případě Ruska.

Od počátku roku 1803 se kolem Malty množily problémy, které evidentně vyvolávala britská strana, neboť Francouzi učinili ze své strany vše, k čemu je amienský mír zavazoval. Vyklízeli neapolské přístavy, a proto, jak bylo určeno, očekávali, že Britové začnou evakuovat své oddíly z Malty, leč ti otáleli. V březnu učinila britská politika obrat doslova o sto osmdesát stupňů a začala požadovat na Francii další koncese. První konzul Bonaparte na to odpověděl 21. února vyslanci Whitworthovi sice klidně a zdvořile, leč pevně. Při té příležitosti dal

najevo, že Francie má dost sil, po válce ale netouží, a rozebral i důvody, které k tomuto postoji vedly.

„Jediným účinným prostředkem (pro překonání La Manche) je invaze. (...) Jak si však můžeme myslet, že by on, když dospěl z prostého vojáka ve hlavu nejsilnějšího evropského státu, chtěl riskovat život a povést v podniku tak hazardním. K tomu by musel být leda donucen. (...) Pokud se Francie a Anglie dohodnou, mohly by vládnout světu, jestli se ale budou bít, rozvrátí jej. (...) Chce-li Anglie zachovat mír, postačí, aby respektovala smlouvu z Amiensu. Pokud chce válku, nechť řekne jen, že tento mír nehodlá dodržovat...“ takto onen rozhovor shrnul Whitworth, který resumé doplnil vlastním závěrem:

„Jeho cílem zjevně bylo přesvědčit mě, že Malta je otázkou míru či války.“

Nemýlil se, ačkoliv tomu příliš nevěřil. Od chvíle, kdy začali Britové s vyklizením ostrova otálet, bylo o nové válce prakticky rozhodnuto, byť k jejímu vyhlášení došlo teprve za nějaký čas.

Vše už pak šlo ráz na ráz. Dne 8. března žádal Jiří III. na Dolní sněmovně, aby přijala opatření, která zajistí bezpečnost impéria a země tváří v tvář francouzským vojenským přípravám. Nedlouho poté změnil tón i Bonaparte, který na recepci v neděli 13. března k lordu Whitworthovi prohodil:

„Takže jste se rozhodli válčit?“

Nachež nahlas, aby to všichni v sále slyšeli, dodal:

„Angličané chtějí válku, tasí však meč jako první. Já budu poslední, kdo jej zastrčí. Nerespektují dohody, takže jim budeme muset opatřit smuteční flór.“

Ani ostré prohlášení ale neznamenal definitivní roztržku, byť dal První konzul podobně rozhodné stanovisko najevo i následujícího dne. Diplomatické nóty se vyměňovaly dál, až nadešel 26. duben 1803, den, kdy Whitworth předal Bonapartovi doslova ultimativní požadavky britské vlády, k jejichž vytyčení sám notně přispěl. Stálo v nich zhruba toto:

- Británie si hodlá ponechat Maltu deset let a poté ji předá ne maltézským rytířům, ale obyvatelům ostrova.
- Neapolské království postoupí Británii ostrov Lampedusa.
- Francouzské jednotky musí vyklidit Nizozemsko (tedy tehdejší sesterskou Batavskou republiku).
- Za to Británie uzná francouzskou anexi Piemontu.
- Británie nebude požadovat odchod francouzských jednotek ze Švýcarska.

V zásadě šlo o podmínky přijatelné, leč britský kabinet na St. James je zformuloval a lord Whitworth tlumočil takovým způsobem, že si

Bonaparte musel zachovat tvář. Přesto jednal smířlivě a ve své odpovědi žádal jen, aby Britové desetiletou okupaci Malty zkrátili na tři či čtyři roky. Britský vyslanec předal odpověď svému ministru zahraničí a výměnou obdržel instrukci, aby v Paříži požadoval bezpodmínečné a naprosté splnění požadavků původních.

To, co následovalo, už bylo nevyhnutelné. Dne 12. května opustil lord Whitworth na znamení přerušení diplomatických vztahů Paříž a 16. května vyhlásila Velká Británie oficiálně Francii válku.

„Její iniciátorkou byla nepochybně Anglie, válka však posloužila i plánům Bonapartovým. (...) Za každou cenu potřeboval získat tvář Spasitele. První konzul nepřipomíná bývalé krále z Boží milosti, kteří spravují svoje země jako zděděný majetek. Potřebuje velké činy, proto tedy válka,“ měl říci Bonaparte,“ napsal ve vynikající monografii o Napoleonovi současný francouzský historik Jean Tulard.

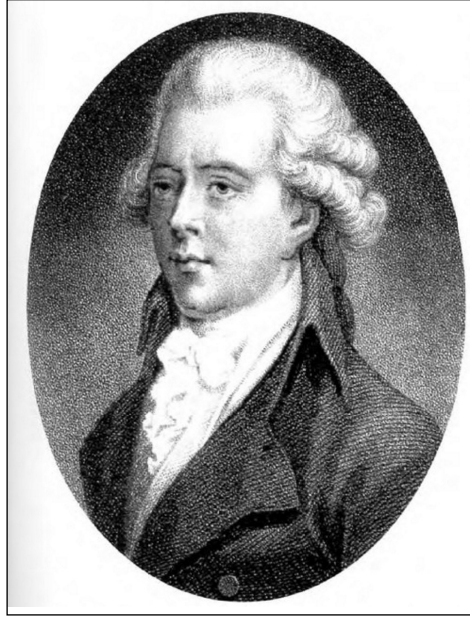
Anglie mohla měřit s Francií síly prakticky jen na moři a anglická vláda k tomu vydala ústy Jiřího III. instrukce, které byly zveřejněny v *London Gazette* už 17. května, den po vypuknutí nepřátelství. Jeden z odstavců říkal:

„Jeho Veličenstvo kromě toho přikazuje, aby bylo uvaleno všeobecné embargo na všechna plavidla republik francouzské a batavské, ať už jsou jakákoliv, pokud kotví nebo budou chtít zakotvit v přístavech, rejdách a zálivech Spojeného království. Totéž se týká osob a zboží na palubách řečených lodí. Rozumí se, že uchování všeho, co tvoří náklad, bude věnována taková péče, aby nedošlo k žádné škodě či zničení...“

Den poté zaútočilo britské královské námořnictvo na francouzské lodí v pobřežních vodách nedaleko bretonského mysu Ouessant (jemuž Angličané říkali Ushant) i na všech dalších místech, kde to bylo možné, a nedlouho poté měli Britové ve svých rukou na 1200 plavidel svého staronového protivníka.

Válka, kterou valná většina obyvatel britských ostrovů vítala, trvala dalších dvanáct let a, obrazně řečeno, skončila až v létě roku 1815 Napoleonovou porážkou u belgického Waterloo. Vítala ji i francouzská buržoazie (byť toto slovo marxismus zprofanoval, je v západních jazycích běžným označením měšťanských vrstev a majetného neurozeného obyvatelstva) i mohutná armáda, kterou musela země vydržovat a již nehodlal První konzul rozpustit. Něco podobného nemohl udělat, neboť by proti sobě obrátil skupiny, které jej vynesly k moci. V této válce se vytvářely a zase rozpadaly koalice, oslnivá vítězství střídaly porážky a válečná pole se postupně táhla od portugalských či španělských břehů Atlantiku až po Moskvu, avšak v první fázi, zhruba do léta roku 1805, měřila Velká Británie síly s Francií a jejími spojenci, nejprve Holanďany a posléze i Španěly, zcela sama.

Na souši prohráli Angličané, co mohli. Již v květnu 1803 vpadl francouzský sbor generála Mortiera do Hannoverska, na dědičné území anglického krále, a snadno je obsadil. V červnu téhož roku byl na Apeninský poloostrov vyslán generál Gouvion Saint-Cyr, aby zastavil vyklízení území neapolského království a obnovil kontrolu nad tamními přístavy. První z akcí uzavřela pro britský obchod deltu Labe, druhá celou kontinentální Itálii.

William Pitt mladší, britský ministerský předseda)

Na hladinách moří a oceánů pro změnu prohrávala Francie, jejíž námořnictvo bylo slabší, méně připravené a pasivnější. Začátek válečných akcí navíc spadl do období, kdy začal První konzul reorganizovat francouzské koloniální panství, a řada fregat, korvet i několik řadových lodí se nalézaly roztroušené doslova po celém světě. Výraznějších bojů (pomineme-li korzářskou válku) se odehrálo v letech 1803 a 1804 pramálo. Pokud šlo o evropské vody, v Gibraltarské úžině zajala HMS *Victory* už 28. května 1803 fregatu *L'Embuscade* (32 děl) a téhož dne se vzdala přesile v La Manche i fregata *La Franchise* (32).

V Karibiku se v okamžiku vypuknutí nepřátelství nacházela poměrně silná koncentrace francouzských válečných plavidel, většina velitelů ale obdržela včas pokyny k návratu na mateřské základny. Expedici na Saint-Domingue nicméně francouzské námořnictvo zaplatilo ztrátou dvou řadových lodí, přičemž *Le Desaix* (ex-*Le Tyrranicide*, 74) ztroskotal a *Le Duquesne* (74) podlehl v boji, čtyři fregat a množství menších lodí. Šest dalších bitevních korábů se muselo při návratu uchýlit do španělských přístavů. Krom toho se Britové v Karibském moři zmocnili hned v létě 1803 ostrovů Tobago a Sainte-Lucie.

Roku 1803 vyplula k Ile-de-France (dnešnímu Mauritiu) a Réunionu,

posledním francouzským državám v Indickém oceánu, námořní divize složená z řadové lodí *Le Marengo* (74) a čtyř dalších lodí (fregaty *La Belle-Poule* *La Sémillante*, obě 36 děl, korveta *La Berceau* (22) a holandská briga *Aventurier* (16 děl) pod velením kontradmirála Charlese de Durand-Linoise (který se před revolucí psal Charles Alexandre Léon Durand, hrabě de Linois), ověnčeného slávou vítězství v námořní bitvě u Algecirasu, v níž porazil v červnu 1801 sira Jamese Saumareze. Dorazila do prostoru určení v únoru 1804, načež vyplula, aby se zmocnila velmi cenného konvoje britské Východoindické společnosti. Našla jej 15. února 1804 v Malajském průlivu u Pulo Aor (mnohdy psáno jako Pulo Auro), leč Durand-Linoisevi se postavily nečekaně do cesty tři dvojpalubníky, které zjevně toužily po boji, a francouzský admirál velel raději ustoupit. To, že se nejednalo o válečné lodě, ale o dovedně přemalované a falešnými střelnami vybavené obchodní lodě komodora Nathaniela Danceho (jemuž onen husarský kousek vynesl rytířský titul), zjistil až mnohem později. Durand-Linois neuspěl ani později, v měření sil s padesátidělovou HMS *Centurion*, která mu díky menšímu ponoru a lepší znalosti vod unikla, nutno ale dodat, že ve spolupráci s korzáry z Ile-de-France zasadil britskému obchodu řadu škod. Působil ve vodách Indického oceánu dosti dlouho a podlehl až při návratu do Francie 14. března 1806, když u Kanárských ostrovů narazil na eskadru kontradmirála Warrena a vzdal se devadesátiosmidělové HMS *London* sira Harryho Nealeho. Bilance první fáze války na moři tedy skončila pro francouzské válečné námořnictvo výrazným deficitem, byť ztráty mohly být i horší.

„Vzhledem k rozptýlení našich plavidel a vezmeme-li v potaz, že náš obchod to nečekal, měly být naše ztráty obrovské. Předpokládali jsme to a snesli bychom je bez skleslosti i zakolísání, našťěstí však byly mnohem menší, než se čekalo. Naše válečné lodě se vrátily do evropských přístavů; jedna jediná, která už navíc dlouhá léta sloužila jen k přepravě jednotek, padla do nepřátelských rukou,“ shrnul Bonaparte události roku 1803 na moři v exposé o stavu a rozkvětu Francie, byť senátu, jemuž tuto zprávu 16. ledna 1804 adresoval, skutečnost poněkud příkrášlil.

První konzul si byl samozřejmě vědom, že francouzské loďstvo je podstatně slabší než britské. Z tohoto pohledu pro něho vypukla válka s Británií předčasně a on sám by byl mnohem raději, kdyby se podařilo žít s „perfidním Albionem“ v míru zhruba do roku 1807 či 1809; tou dobou by už měl dostatečně velké a konsolidované válečné loďstvo, aby s Angličany změřilo síly. Nyní ovšem bylo, jak s oblibou říkával, víno nalito a muselo se tudíž i vypít. Toužil protivníka porazit, což na moři nemohl, věděl však, jak slabou pozemní armádou disponuje jeho nepřítel, a hodlal toho využít. Byl příznivcem rázných řešení,

které vedou k vítězství, a strategicky nejpřímější cestu k němu skýtalo vylodění na anglických ostrovech. Pak by si už jeho vojáci snadno poradili s nepříliš velkou pozemní armádou anglickou!

„Vylodění a dva měsíce pobytu v Anglii by přinesly Francii mír na dvě stě let,“ začal říkat Bonaparte a v podobném smyslu hovořil, i když se z něho v průběhu roku 1804 stal Napoleon I., císař Francouzů.

Vylodit se v Anglii!

Myšlenka na invazi do Anglie sice zněla odvážně a riskantně, zdaleka však ne nově či nemožně. Kanál La Manche překonala úspěšně mnohá vojska, proč tedy nezopakovat útok, který se už roku 1066 beze zbytku zdařil normandskému vévodovi Vilémovi, jemuž vynesl přídomek Dobyvateľ? Pravda, později, za Stoleté války, přeploovali přes Kanál spíše Angličané, kteří pak porazili Francouze u Kresčaku či Azincourtu, a francouzské pokusy končily fiaskem. Nezdařily se ani útoky podnikané s mnoha cíli i důvody v 17. a 18. století a v zárodku zanikly i záměry revoluční vlády či Direktoría, z nichž se jeden datoval k počátku roku 1798. Tehdy to sice byl sám Napoleon Bonaparte, kdo vládu přesvědčil, že by byl útok shromážděné a jemu podřízené *Armée d'Angleterre*, Anglické armády, příliš riskantní, načež si vymohl změnu plánu a vyplul s částí tohoto uskupení do Egypta.

Na jaře roku 1801 se Bonaparte k myšlence invaze vrátil. Francie uzavřela se svými kontinentálními protivníky v Lunéville mír, Velkou Británii však nemohla k mírové smlouvě přimět. Tehdy První konzul nařídil shromáždit síly i prostředky k vylodění, čímž pověřil dva nad jiné schopné muže. Prvním z nich byl kontraadmirál Louis-René Levassor de Latouche-Tréville (bývá psán i La Touche), šestapadesátiletý předrevoluční hrabě a námořník tělem i duší, jeden z nejnadanějších, jaké revoluční Francie měla. Druhým se stal tehdejší ministr námořnictva, jednapadesátiletý občan Pierre Alexandre Laurent Forfait, původním povoláním civilní inženýr.

V březnu 1801 dostal Latouche-Tréville velení *Flotille de La Manche*, kterou si musel v přístavu Boulogne-sur-Mer teprve vytvořit. Počínal si energicky a rychle, ze všech okolních přístavů na severním pobřeží Bretaně a Normandie shromáždil malé rybářské i obchodní lodě včetně lodic s plochým dnem, což vše začal *citoyen ministre*, občan ministr, Forfait osazovat děly a přizpůsobovat pro přepravu vojska i materiálu. Spolu s tím byly zahájeny jak práce na opevňování Boulogne, tak i úpravy zdejšího přístavu. Oba muži pak pro Bonaparta rozpracovávali celý plán na invazi, aniž ovšem tušili, že První konzul o něčem podobném vážně neuvažuje.

Že jde jen o klamný záměr s cílem Angličany polekat a přimět v mírových jednáních k povolnosti, to Latouche-Tréville a Forfait pochopili až poté, co jim hlava státu odmítla poskytnout prostředky a částky, které na podkladě předloženého záměru požadovali. Přesto

pracovali usilovně dál a jejich dílo přinášelo ovoce. V Boulogne, Britům takřka před nosem, se posádky složené z námořníků a pěšáků, vybraných od nejlepších půlbrigád, usilovně učily nalodovat na Forfaitem vyzbrojené ploché lodě, střilet z jejich děl a pomáhat námořníkům při plavbě v příbřežních vodách. Vojáci i lodníci přitom pranic nedbali na mizerné nautické vlastnosti těch skořápek, které špatně reagovaly jak na plachtu, tak i na kormidlo či vesla. Jejich úsilí bylo tak okaté, že na o něm letěla zvěst celou Anglií. Ministerský předseda Addington nakonec pod tlakem veřejného mínění nařídil budování miličnických námořních i pozemních jednotek a sir John Jervis, první *viscount* Saint-Vincent, tehdy První lord admirality, povolal lorda Horatia Nelsona, kterého pověřil obranou jihoanglického pobřeží.

Nelson, čerstvě ověnčený vavříny z námořní bitvy u Kodaně a nedávno povýšený na viceadmirála, byl odhodlán s francouzskými přípravami v Boulogne skoncovat, nutno však uznat, že disponoval posádkami, složenými z velké části z nevycvičených i pramálo zapálených milic a navíc měl proti sobě velmi schopného protivníka, který jeho útok čekal.

Francouzský admirál uzavřel pobřeží před Boulogne linií z pětadvaceti ukotvených lodí, v níž se střídaly dělové šalupy a dělové čluny, přičemž na nejzazší strany linie rozmístil po jednom uskupení z dělových člunů a lodí s moždíři, to aby předešel tomu, čemu říkal *aboutirský efekt*. Jinými slovy chtěl britským lodím zabránit v možnosti vplout mezi francouzskou linií a břeh, což byl přesně taktika, s níž dostal Nelson Brueysovo loďstvo v bitvě u egyptského Aboukiru mezi dva ohně. Sám si pak zvolil velitelské stanoviště za pobřežními bateriemi v opevnění, které pojmenoval *Tour d'ordre*, Věž pro rozkazy. Skýtala mu přehled po celé délce linie i možnost signalizovat a tudíž řídit boj.

Poprvé Nelson zaútočil 4. srpna 1801, nejprve v pět ráno a poté v devět večer, spokojil se ale jen s bombardováním z bezpečné vzdálenosti. Výsledek byl mizerný, kule z moždířů potopily jedinou šalupu a poškodily dva dělové čluny, které byly ještě v noci opraveny, což však britskému admirálovi nebránilo napsat do hlášení slova, jež dokládají, že nadsazování vlastních výsledků nebylo jen výsadou Napoleonovou:

„*Moje dělostřelectvo zcela vyřadilo deset lodí francouzských.*“

Latouche-Tréville odpovídal Nelsonovi palbou ještě neúčinnější, přičemž si ověřil některé špatné vlastnosti potenciálně invazních plavidel.

Dne 16. srpna před půlnocí podnikl Nelson přímý útok (jehož se osobně neúčastnil) na ukotvenou linii pod bezprostředním velením *capitaine de vaisseau* (doslova kapitán řadové lodi, česky námořní

kapitán) Pevrieua, jenž vztyčil vlnku na dělové šalupě *L'Etna* vprostřed liniové sestavy, nejprve první Parkerovou divizí (čímž je míněno lodní uskupení, v tomto případě z dvanácti šalup s osmnácti muži v každé) na severní křídlo, ta však narazila na prudkou palbu z pušek a jeden francouzský člun ohlásil světlicí nebezpečí ostatním. Druhá Parkerova divize zaútočila kolem jedné po půlnoci na francouzskou velitelskou *L'Etna* a šalupy na středu, přičemž se pokusila přetnout kotevní i poutací lana, jimiž byly lodě pospojovány, leč Latouche-Tréville něco podobného předpokládal a nechal konopné provazy už dávno vyměnit za řetězy. Krom toho dal nad boky lodí vztyčit protibordážní sítě, což bylo časté opáření, jež bránilo, aby se posádka lodí, která zahákovala, dostala na palubu napadeného plavidla. Britský útok i v tomto případě selhal, byl krvavě odražen a sám Parker v něm padl. Před úsvitem pak na střed zaútočily zbylé dvě divize, Somervilleova a Cotgraveho, které zdržely mořské proudy, i ty však byly poraženy, přičemž Francouzi jednu šalupu ukořistili.

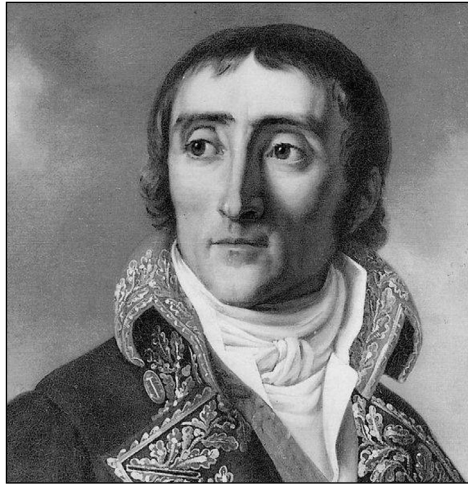
Nekoordinovaný útok stál Brity jednu zajatou a šest potopených šalup, 44 mrtvých, 126 raněných a 3 zajaté, mnohem horší ale bylo, že se lord Nelson vracel na břeh, ke své milované lady Hamilton a několikaměsíční dcerce Horatii, s velmi pošramocenou pověstí jak před britskou veřejností, tak před admirálitou.

Francouzi přišli o jeden strážní člun, s nímž padlo do zajetí 12 mužů, dále pak měli o 8 mrtvých a 34 raněných, což bylo nemnoho s ohledem na efekt, jaký vítězství vyvolalo doma i za Kanálem. Bonapartovu mystifikaci ohledně invaze korunoval úspěch, Britové si nyní říkali, že Francouze už ani Nelson nezastaví, a spolu s Linoisovým vítězstvím u španělského Algecirasu ona noční bitka před Boulogne notně urychlila a usnadnila podpis amienského míru.

Dva roky poté, v roce 1803, se První konzul rozhodl uvést myšlenku invaze v čin, nedošlo však k tomu ani náhle, ani hned po vypuknutí nepřátelství. Onoho dne, kdy mu doručili memorandum britské vlády o vyhlášení války, tedy 18. května, nastínil jen určitý program na vybudování invazní flotily, v tomto konkrétním dokumentu ale předpokládal výstavbu pouhých jednačtyřiceti dělových šalup, které by se přidaly k osmi desítkám šalup z roku 1801, z nichž všechny musely projít nejprve opravami. Dne 24. května ale jmenoval Pierra Forfaita, bývalého ministra námořnictva, generálním inspektorem toho, co nazval *Flotille Nationale*, Národní flotilou, a později bude znáno Císařskou flotilou, či Flotilou roku X, byť by se ono zatím neexistující loďstvo mohlo stejně dobře jmenovat Invazní flotila.

Velení nad loďstvem, které měl Forfait vybudovat, dostal francouzský admirál (což byla nejvyšší hodnost ve francouzském námořnictvu)

Étienne Eustache Bruix, čtyřiačtyřicetiletý rodák z koloniálního Saint-Domingue, absolvent námořní akademie a muž, který se zúčastnil pokusu o vyloďení v Irsku, kde si vysloužil hodnost kontradmirála. Později byl ministrem námořnictva, roku 1799 se stal viceadmirálem a poté i velitelem brestské eskadry. Hodnost admirála mu Napoleon propůjčil roku 1801.

Admirál Bruix

Občan Forfait měl poskytnout Bruixovi lodě a zopakovat v širším měřítku, co dělal v Boulogne roku 1801, pokud ale šlo o lodě, požadavky Bonaparte vytyčil teprve na samém sklonku léta a počátkem podzimu, zejména v instrukcích z 21. srpna a ze druhé poloviny září 1803. Chtěl 12 divizí po 27 dělových šalupách, 16 divizí po 27 dělových člunech, 4 divize po 28 vyzbrojených rybářských lodích a 60 *prames* (význam tohoto slova si ponechme na později) mimo divize, dohromady 928 plavidel. Nedlouho nato požadavky zvýšil na 2000 a později až na 3000 lodí.

První odhady rozpočtu činily 26 až 27 milionů franků a postupně vzrostly na desetinásobek, peníze však netvořily hlavní problém, neboť Bonaparte (či spíše už Napoleon) nakonec disponoval úvěrem ve výši 400 milionů franků. Náklady se snížily v důsledku obratně vedené propagační vlastenecké kampaně, která vyzývala prefekty, městské správy i majetné jednotlivce, aby některou z lodí zaplatili (či na ni uspořádali sbírku); odměnou byl vděk hlavy státu a jméno města či jedince, vepsané na přídi.

Výstavbu nebrzdily ani tak finance, jako nedostatek kapacit loděnic (byť Bonaparte požadoval, nařizoval i subvencoval výstavbu loděnic nových a mnoho loďařů lukrativní státní zakázky vítalo), problémy se dřevem, mědí, lanovím a konopím vůbec, železem, slévárnami, kovárnami, truhlářskými dílnami, prostě se vším materiálem pro lodní stavitelství (nezapomínejme, že kapacitu nejkvalifikovanějších loděnic a spousty materiálu potřebovala i *Flotte de haut mer*, doslova vysokomořské, významově ale oceánské válečné loďstvo) a také

nedostatek lidí (neboť pro invazní flotilu bylo potřeba 16 000–20 000 námořníků, přičemž se s neúplností posádek potýkala i vysokomořská flota) se tento program naplňoval jen pomalu. V souladu se zvýšenými požadavky roku 1804 nebyl dovršen nikdy. Čísla, obsažená v Napoleonově dopise viceadmirálu Bruixovi ze 13. messidoru roku XII. (2. července 1804) a publikovaná v *Correspondence de Napoléon* pod položkou 7840, říkají, že Flotilu roku X tvořilo zhruba 1800 lodí (700 v Boulogne, 290 v Étapes, 340 ve Wimereux, 437 v Ambleteuse). Od té doby vzrůstaly tyto síly jen málo (respektive se na nich projevovaly i úbytky poškozením a ztroskotáním); k 20. červenci 1805 čítalo loďstvo celkem 2198 plavidel, z nichž část se nacházela krom uvedené čtveřice kotvišť i v Dunkerque a v Ostende. Celková přepravní kapacita činila teoreticky 160 920 mužů a 8745 koní.

Vybudování přepravních lodí, kterým První konzul říkal podle Gullivera *flotte lilliputienne*, liliputánská flota, přitom představovalo jen jednu položku v tom, co musel První konzul řešit. Druhým problémem byly přístavy: jejich kapacity se musely zvětšit, což znamenalo obrovský objem zemních i stavebních prací včetně vyčištění dna od naplavenin, přičemž rejdy a pobřeží se musely zaštitit obrannými stavbami. Pokud šlo o Boulogne-sur-Mer, přístav v ústí řeky Liane, jenž měl hrát v přípravách invaze klíčovou roli, začal se tu hlavní přístavní bazén prohlubovat a rozšiřovat v listopadu 1803 a základní práce trvaly až do jara 1804. Pak vyhlížely charakteristiky přístavu tak, jak je popsal britský námořní důstojník Crawford, zvěd a občas i špión (jichž vysílali Britové na pobřeží řadu), jeden z těch mužů, kteří byli pověřeni soustavným sledováním dění v prostoru francouzské koncentrace:

„Přístav Boulogne je při nízké vodě suchý, vstup do něj je písčitý, úzký a může se zanést či zčásti zahradit v důsledku nahromadění písku, které k němu soustavně přinášejí severozápadní větry. Aby se tomuto přehrazení zabránilo, byla pečlivě vyčištěna říčka Liane, které do přístavu vtéká, pak ji přehradili, podobně jako v Dieppe, a opatřili stavidly, která, když se při nízké vodě otevřela, nahnala všechnu vodu z řeky do přístavu s takovou silou, že všechno před sebou strhávala, vehnala se do přístavu a vše dokonale vyčistila.“

Na podzim roku 1803 překypoval Bonaparte optimismem, který dal najevo v dopise z 23. listopadu (1. frimairu roku XII), adresovaném kontradmirálu Ganteaumovi, v té době námořnímu prefektovi v Toulonu:

„Přijždím z Boulogne, kde vládně v současnosti velký ruch, a já doufám, že tu budu mít v polovině nivôsu 300 dělových šalup, 500 dělových lodí a 300 pinas; každá pinasa nese moždír 36 liber, každá dělová loď dělo 24 liber, každá dělová šalupa tři děla 24 liber. Dejte mi vědět, co si o té flotile myslíte. Věříte, že nás donese ke břehům

Albionu? Může nést 100 000 mužů. Osm nočních hodin, které nám budou příznivé, rozhodně o osudu všehomíra...“

Měsíc nivôse korespondoval v republikánském kalendáři s přelomem prosince 1803 a ledna 1804, leč výstavba invazních plavidel nepokračovala zdaleka tak rychle. Bonaparta to v rozletu nezastavilo a požadavek, o němž informoval Ganteauma, zanedlouho zvýšil na 2400 vyloďovacích plavidel, schopných přepravit 160 000 mužů, 10 000 koní a 450 děl!

„*Vylodit se v Anglii, zmocnit se Londýna a ovládnout Temži,*“ tak charakterizoval v jednom z nepublikovaných dokumentů svůj záměr.

Samozřejmě byl právem přesvědčen, že vycvičené, disciplinované a nadšené armádě, jejíž velkou část tvořili veteráni mnoha tažení i vítězných bitev, nemůže slabá a reorganizací procházející britská armáda, jakkoliv posílená o (nevycvičenou a špatně vyzbrojenou) domobranu, odolat.

Vytvořit invazní armádu nebylo těžké, po míru v Lunéville a Amiensu měla Francie vojáků až příliš, stačilo jen jednotky přemístit k pobřeží severního Atlantiku a Severního moře. Takto vzniklo těleso, zahrnující zhruba polovinu francouzských ozbrojených sil a nazvané *Armée des Côtes de l’Océan*, Armáda pobřeží oceánu, jehož součásti byly rozmístěny od nizozemského Texelu po bretonský Brest. Zčásti měly čelit možným nepřátelským útokům na pobřeží, avšak to, co se soustředilo právě v prostoru Boulogne, představovalo onu proklamovanou invazní *force de frappe*, údernou sílu.

Na přelomu let 1803 a 1804, v době, kdy se hloubil vnitřní přístav, začali ženíjní inženýři nivelovat v bezprostřední blízkosti přístavu Boulogne i v nedalekých lokalitách Wimereux, Étampes a Ambletouse terén, vytyčovat příjezdové cesty a vyměřovat prostory na výstavbu ubikací pro několik velkých vojenských táborů. *Camp de Boulogne*, jak byl tento prostor nazván, se zanedlouho zaplnil vojáky, kteří přiložili ruku k dílu, a pokud nepracovali na výstavbě, tvrdě od půl čtvrté ráno cvičili pozemní taktiku, pořadový dril, střelbu i pochody. Tábor v Boulogne se v tomto smyslu stal skutečnou školou pro celou armádu od generálů pro prosté vojáky.

Jakmile to stav prací v přístavu umožnil, začalo se s nácivkem nalodování, obsluhování námořních děl, veslování a těch nejnutnějších základů námořnického řemesla. Bonaparte postup pečlivě sledoval zdálky i zblízka, zajímal se o každý detail, kontroloval, přikazoval a popoháněl. Některé dokumenty a paměti tvrdí, že výcvik, zlepšené vlastnosti přístavu a především vytvoření kanálu směrem k Wimereux umožnilo cosi vskutku zázračného: nalodění 67 000 mužů během sedmnácti minut!